

Zitting 1976–1977

13 954

Herziening van de Wet op de ondernemingsraden

Nr. 11

EINDVERSLAG

Vastgesteld, 16 februari 1977

De vaste Commissie voor Sociale Zaken¹ heeft de eer, na bestudering van de memorie van antwoord en de nota van wijzigingen, het navolgende eindverslag uit te brengen aangaande dit wetsontwerp.

De commissie acht de plenaire behandeling van dit wetsontwerp voldoende voorbereid als de Regering tijdig daarvoor antwoord zal hebben gegeven op de in dit eindverslag gestelde vragen en gemaakte opmerkingen.

ALGEMEEN

De leden behorend tot de fracties van K.V.P., A.R.P. en C.H.U. hadden waardering voor de snelle wijze waarop de bewindslieden de vele vragen en opmerkingen, gemaakt in het voorlopig verslag, hebben beantwoord. Zij hadden geen behoefte om in dit eindverslag nog in uitvoerige beschouwingen te treden over de filosofie die aan dit wetsontwerp ten grondslag ligt. Wel behielden zij zich uiteraard het recht voor daarop bij de openbare behandeling terug te komen.

De bewindslieden zijn er niet in geslaagd de bestaande twijfels bij deze leden geheel weg te nemen. Het onderbouwde oordeel waarom zij hadden verzocht – nl. of dit ontwerp van wet, eenmaal tot wet verheven, wel de rust zal brengen die de ondernemingsraad zo zeer nodig heeft – is niet gegeven. Deze leden stelden het overigens wel op prijs te verklaren dat van onrust op grote schaal als gevolg van de huidige wet hun niet is gebleken, evenmin van een ernstige en massale aandrang tot ingrijpende wijzigingen.

De hier aan het woord zijnde leden hadden met voldoening kennis genomen van de mededeling van de ondertekenaars dat het om «belangrijke en zelfs noodzakelijke verbeteringen gaat, maar dat daarbij geen principiële veranderingen worden gebracht in de taken die de ondernemingsraad in het Nederlandse bestel heeft te vervullen». Zoals reeds eerder door deze leden was opgemerkt zijn zij bereid in deze zin het ontwerp verder te behandelen en vanuit die gezindheid wensten zij nog een aantal nadere vragen te stellen. Van christen-democratische kant is er steeds voor gepleit dat een maatschappelijke ontwikkeling nauwkeurig dient te worden gevolgd door de wetgever. Zij stemden dan ook in met de passage in de memorie van antwoord (blz. 1) dat «het gaat om stappen in een zich reeds in de praktijk aftekenende ontwikkeling».

¹ Samenstelling: Van Leeuwen (ARP), Vellinga (PvdA), Roolvink (ARP), Barendrecht (PvdA), Nypels (D'66), Van der Lek (PSP), Hermsen (KVP), voorzitter, Rietkerk (VVD), Verbrugh (GPV), Van der Gun (KVP), Meis (CPN), Van Aardenne (VVD), ondervoorzitter, Van Zeil (KVP), Kruisinga (CHU), Poppe (PvdA), Van der Doef (PvdA), Van der Heem-Wagemakers (PPR), Albers (PvdA) en Staneke (DS'70).

De leden van deze fracties waren allerminst gerust over de mededelingen van de Regering (zie blz. 6 van de memorie van antwoord) over de praktijk van de toepassing van artikel 14, tweede lid, onderdeel h. Hoewel de tekst van dit onderdeel niet is gewijzigd – dit onderdeel is letterlijk overgenomen uit de bestaande wet – is er toch sprake van een ingrijpende verandering. In de bestaande wet gaat het in dit onderdeel immers over de verslagen van de ondernemingsraad, te vergelijken met de voorgestelde overlegvergadering. Niet voor niets wordt in het ontwerp gesproken over de «overlegvergadering». Deze leden twijfelden niet aan de bedoelingen van de bewindslieden, maar zij deelden toch niet de mening dat het naar buiten treden met een weliswaar voorlopig oordeel, niet de indruk zou wekken dat er reeds sprake is van een ingenomen standpunt. Een enkel persoon kan nl. veel gemakkelijker zijn mening veranderen en zich laten overtuigen door een ander, dan een college. Dit geldt niet alleen voor een ondernemingsraad maar voor ieder college.

Indien in de wet zou worden opgenomen dat het ten aanzien van deze verslagen niet noodzakelijk is over onderwerpen waarover in een komende overlegvergadering nog nader gesproken moet worden, reeds een voorlopig standpunt naar buiten bekend te maken, dan zou in ieder geval reeds op het delicate van deze zaak de aandacht zijn gevestigd. Is de Regering bereid een nota van wijziging van deze strekking voor te bereiden?

Het gaat weliswaar in hoofdzaak om de mentaliteit, zoals terecht in de memorie van antwoord wordt opgemerkt. Mentaliteit kan echter in een verkeerde richting worden beïnvloed en daar behoeft de wetgever geen opening voor te maken. Gaarne zouden deze leden het oordeel van de ondertekenaars hieromtrent vernemen.

De leden van de fracties van K.V.P., A.R.P. en C.H.U. werden in deze mening nog versterkt door het antwoord van de Regering aan de leden van de fractie van de P.v.d.A., waarin wordt opgemerkt: «Indien dit zou gebeuren ten aanzien van punten waarover nog overleg met de leiding van de onderneming moet plaatsvinden, lijkt dat ons in het algemeen onjuist. Het volgt in ieder geval niet rechtstreeks uit de taakstelling» (blz. 7 van de memorie van antwoord).

De Regering getroost zich in de memorie van antwoord veel moeite om duidelijk te maken dat de aanwezigheid van de ondernemer in de ondernemingsraad huidige stijl, een zekere druk op de leden van de ondernemingsraad kan leggen en dat deze druk zal verminderen indien de ondernemingsraad als zelfstandig orgaan kan vergaderen. Deze leden zullen hierop, zo zeiden zij, ongetwijfeld terugkomen bij de openbare behandeling. De gekozen leden van de ondernemingsraden ervaren naar hun opvatting het vooroverleg als een overleg dat «niet onder de druk van de ondernemer staat».

De leden van de P.v.d.A.-fractie zeiden met waardering te hebben kennis genomen van de meeste wijzigingen, die de bewindslieden bij het indienen van de memorie van antwoord in het wetsontwerp hebben aangebracht. In het bijzonder vonden zij de verscherping van de op de ondernemer rustende informatieverplichtingen in hoofdstuk IVB een verbetering. Op vele andere punten moesten zij echter tot hun teleurstelling constateren dat aan de door hen in het voorlopig verslag gedane suggesties door de bewindslieden (nog?) geen gevolg was gegeven. Zij achtten dit te meer teleurstellend omdat zij menen bij deze suggesties ter verbetering zorgvuldig binnen de lijnen te zijn gebleven van wat de Regering met de indiening van het wetsontwerp voor ogen staat: verzelfstandiging van en grotere bevoegdheden voor de ondernemingsraad, met handhaving en zelfs verdieping van het overleg met de bedrijfsleiding.

Zij waren echter van mening dat thans getracht moet worden de nog gebleven meningsverschillen en vooral misverstanden voor de plenaire behandeling van het wetsontwerp uit de wereld te helpen. Zij volstonden daarom met het vermelden van een vijftal kernpunten waarvoor zij de aandacht wilden vragen.

a. *Het contact tussen ondernemingsraad en achterban.* In de kortgeleden verschenen studie van Hövels en Nas: «Ondernemingsraden en medezeggenschap» is een van de meest belangrijke conclusies dat «gekozen leden van veel ondernemingsraden ver afstaan van hun achterban en hun eigen koers bepalen» (blz. 402). En een tweede dat «op vele plaatsen in het onderzoek de dominante positie van de voorzitter blijkt» (blz. 397). Is het dan, zo vroegen deze leden, niet vreemd dat in het wetsontwerp minutieus de overlegprocedure met de directeur, veelal voorzitter van de overlegvergadering, wordt geregeld, terwijl er ten aanzien van de relatie met de achterban zelfs geen overlegverplichting, laat staan een overlegprocedure in het wetsontwerp voorkomt? Is er niet méér reden om zorg te hebben over het ontbreken van overleg met de achterban, dan over de procedures in het overleg met de directie? Deze leden waren het met de bewindslieden eens, als deze op blz. 24 van de memorie van antwoord stellen dat in de wet geen voorschriften moeten worden neergelegd hoe de contacten tussen ondernemingsraad en achterban dienen te worden onderhouden. Dat wil echter niet zeggen dat er ook geen voorschrift moet zijn dat er, al naar de omstandigheden verschillend georganiseerde, verantwoordingsvergaderingen moeten plaatsvinden. Zoals er ook ten aanzien van het overleg tussen ondernemingsraad en directie volstaan had kunnen worden met een overlegverplichting zonder procedurevoorschriften. Deze leden zouden dan ook aan de bewindslieden willen vragen of zij, mede op grond van de resultaten van recent onderzoek, niet alsnog kunnen instemmen met een voorschrift dat er jaarlijkse verantwoordingsvergaderingen moeten zijn en dat de onderneming daar, zoals ook in West-Duitsland gebeurt, tijd en ruimte beschikbaar voor moet stellen. Dat leek hun één van de op blz. 2 door de Ministers aangegeide «noodzakelijke voorwaarden» voor een goed contact.

b. *De zelfstandigheid van de ondernemingsraad.* De leden van de P.v.d.A.-fractie vonden dat in het wetsontwerp nog steeds te weinig steun wordt gegeven aan een zelfstandige meningsvorming en voorbereiding van de ondernemingsraad op het overleg. Zij overwogen dan ook amendementen in te dienen ten aanzien van de artikelen 18 (tijd voor onderling beraad en voor scholing), 22 (eigen budget o.a. om zelfstandig adviseurs te kunnen kiezen) en 31 (mogelijkheid om zelfstandig informatie te verzamelen).

De tegen deze voorstellen uit het voorlopig verslag door de bewindslieden aangevoerde argumenten hadden deze leden niet overtuigd. In het algemeen hadden zij de indruk dat te weinig rekening is gehouden met de grote voorsprong die het informatie-monopolie aan de directie in het overleg verschafft. In het bijzonder met betrekking tot artikel 31 zouden zij van de bewindslieden een nadere toelichting willen vragen op hun stelling op blz. 41 van de memorie van antwoord, dat een bevoegdheid tot het zelf verzamelen van inlichtingen en gegevens tot ernstige praktische moeilijkheden zou kunnen leiden. Wat wordt hiermee bedoeld? Voor zover daarmee op vertrouwelijke gegevens wordt gedoeld kan iedere bedrijfsfunctionaris toch tegenover ondernemingsraadsleden aangeven waarover precies geheimhouding betracht dient te worden? Hoewel de voorgestelde wijziging in de algemene informatie-verplichtingen voor de directie zeker als een belangrijke verbetering moet worden beschouwd, waren deze leden van mening dat ten aanzien van specifieke gespreksonderwerpen een werkelijk zelfstandige meningsvorming voor de ondernemingsraad alleen mogelijk is als zij vanuit eigen optiek zelf informatie kan verzamelen. Zij verzochten de indieners van het wetsontwerp mogelijkheden daartoe en eventueel noodzakelijke begrenzungen ervan alsnog te overwegen.

c. *De bevoegdheden van de ondernemingsraad.* Zoals in het voorlopig verslag reeds is vermeld, worden de in het wetsontwerp gedane voorstellen met betrekking tot de artikelen 25 en 27 door de leden van de P.v.d.A.-fractie als een uiterst belangrijke uitbreiding van de bevoegdheden van de ondernemingsraad beschouwd. Juist echter omdat de indieners daarmee zo dui-

delijk doen blijken, dat zij aan de ondernemingsraad op vrijwel alle belangrijke beleidsbeslissingen aanzienlijke invloed willen geven (hetzij advies- en beroepsrecht, hetzij instemmingsrecht) werd door deze leden niet begrepen dat hun aanvullende voorstellen op enkele punten door de indieners als te vergaand worden beschouwd. Zij doelden daarmee op de investeringsbeslissingen, de benoeming van leidinggevende personen en op de probleemstelling van organisatie-onderzoeken. Waarom zou een advies- en beroepsrecht hier niet nodig of niet mogelijk zijn?

In de tweede plaats vroegen de leden van de P.v.d.A.-fractie zich af waarom de bewindslieden het te vergaand vinden om de ondernemingsraad het recht te geven om bij afwijzing van initiatiefvoorstellen in beroep te gaan bij bedrijfscommissie of ondernemingskamer. Is het niet van het grootste belang, dat de bereidheid tot het dragen van verantwoordelijkheid voor eigen voorstellen gehonoreerd wordt? Moet het mogelijk blijven dat de directie zulke initiatieven eenvoudig naast zich neerlegt?

d. De overlegprocedure krachtens de artikelen 23a en 25a. Zoals reeds in het voorlopig verslag vermeld, hebben de leden van de P.v.d.A.-fractie zich erbij neergelegd, dat deze artikelen in de wet worden opgenomen, hoewel naar hun overtuiging – gegeven de wederzijdse afhankelijkheid – volstaan had kunnen worden met een eenvoudige overlegverplichting, te regelen in artikel 23. Nu deze procedureregeling echter wordt vastgelegd, zal deze naar hun mening meer garanties moeten geven voor een gelijkwaardige positie van beide overlegpartners. Zij vroegen de bewindslieden daarom waarom niet een regeling van het voorzitterschap is voorgesteld, die of de directeur en de ondernemingsraadsvoorzitter alternerend de leiding van de vergadering toekent of, analoog aan de regeling in lid 4 van artikel 25a, de keuze van de voorzitter aan de aanwezigen overlaat. In de tweede plaats vroegen zij of de bewindslieden het niet met hen eens zijn, dat in lid 3 van artikel 25a moet worden voorgeschreven dat de ondernemer *schriftelijk en gemotiveerd* aan de ondernemingsraad mededeelt dat en waarom hij geen wijziging in zijn voorgenomen besluit meent te kunnen brengen en dus een tweede overlegvergadering over het oordeel van de ondernemingsraad verlangt.

e. De verhouding tussen ondernemingsraad en vakbeweging. De leden van de P.v.d.A.-fractie betreurden dat de bewindslieden vooralsnog geen aanleiding hebben gezien om in de artikelen 27 (primaire arbeidsvoorwaarden) en 32a lid 2 (bevoegdheidsuitbreiding buiten de vakbond om) het door deze leden gesignaleerde gevaar van ondermijning van het belangenbehartigingswerk van de vakbeweging uit te sluiten. Zij vroegen de bewindslieden alsnog om antwoord op de vraag hoe kan worden voorkomen dat in ondernemingen met veel ongeorganiseerden en zonder c.a.o. (te denken valt bijv. aan koppelbaas-achtige activiteiten) de ondernemingsraad door de directie als een soort «gele» vakbond gebruikt kan worden. Dit ten koste van het tot stand komen van een behoorlijke rechtspositie.

De leden van de V.V.D.-fractie waren ernstig teleurgesteld over de wijze waarop in de memorie van antwoord is gereageerd op een aantal fundamentele vragen en bezwaren die van hun zijde naar voren waren gebracht over de wijziging van de samenstelling van de ondernemingsraad. Voor wat de overige voorstellen betreft hadden zij met belangstelling kennisgenomen van het antwoord van de Regering op de van hun zijde gemaakte opmerkingen. Zij waren erkentelijk voor enkele wijzigingen die naar aanleiding daarvan zijn voorgesteld.

Het had hun echter getroffen dat, terwijl in de memorie van toelichting met allerlei argumenten gepoogd is, de noodzaak van de voorgestelde structuurwijzigingen te beklemtonen, de memorie van antwoord zich op vele plaatsen beijvert om toch maar de indruk te wekken dat er van principiële veranderingen geen sprake zou zijn (blz. 1), dat het overleg en de daarbij te voegen procedures niet wezenlijk zullen veranderen (blz. 2), en dat deze de

bedoeling hebben een voortzetting van het thans gebruikelijke overleg te waarborgen (blz. 3).

In dit verband had hun wel zeer getroffen de uiteenzetting op blz. 5, dat, wanneer de huidige ondernemingsraden in het algemeen onbevredigend zouden functioneren, geen structurele verbeteringen mogelijk zouden zijn omdat dan te ver op de ontwikkeling vooruit zou worden gelopen. Leidt dit niet welhaast tot de absurde conclusie, dat de Regering deze structuurwijzigingen nodig vindt omdat de huidige ondernemingsraden zo bevredigend functioneren? Probeert de Regering hiermede geen rookgordijn te leggen over de werkelijke bedoelingen, die voorstanders van deze verzelfstandiging van de ondernemingsraad nastreven en waarbij de Regering zich de facto heeft aangesloten?

Indien het alleen maar om weinig principiële veranderingen zou gaan, vervolgden deze leden, kan dan nog eens toegelicht worden waarom door het kabinet deze structuurwijziging gezien wordt als één der fundamentele maatschappijhervormende voorstellen? Is het niet veeleer zo, dat de voorgestelde verzelfstandiging van de ondernemingsraad gezien moet worden als een mogelijk begin van een ontwikkeling naar arbeiderszelfbestuur en dat daarom, ook door het kabinet, zoveel waarde aan deze wetswijziging wordt gehecht? Zo neen, wil de Regering dan duidelijk afstand nemen van de maatschappijvisie zoals die in de onlangs verschenen Nota «Vakbeweging en maatschappij» van het NVV wordt uiteengezet en waarin de verzelfstandiging van de ondernemingsraad gezien wordt als kiem voor het arbeiderszelfbestuur waarop de strategie gericht moet worden? Wordt met dit wetsvoorstel daartoe geen bijdrage geleverd?

Deze leden hadden er behoefte aan deze nadere vragen te stellen, omdat op een aantal vragen en opmerkingen die zij in het voorlopig verslag hadden naar voren gebracht door de Regering niet of slechts zeer onvolledig is ingegaan. Zo zouden zij graag alsnog een oordeel van de Regering ontvangen over de beschouwingen die prof. dr. F.J.H.M. van der Ven over dit wetsontwerp gegeven heeft, met name waar deze spreekt van de immanente dynamiek die hieraan verbonden zal zijn. Ook hebben deze leden geen antwoord gekregen op hun vraag, of de opvattingen van de Regering over de zgn. onjuiste beeldvorming op een onderzoek gebaseerd is geweest, en zo ja, of die gegevens dan kunnen worden overgelegd. Evenzo is hun vraag waarop de Regering haar opvatting baseert dat grote groepen werknemers over de samenstelling van de ondernemingsraad ontevreden zijn, onbeantwoord gebleven.

Verder blijkt dat de opmerkingen van deze leden soms niet eens begrepen zijn als hun in de memorie van antwoord in de mond wordt gelegd (zie blz. 7) dat er in de voorgestelde structuur niet meer zou kunnen worden samengewerkt. Zij hadden beargumenteerd dat naar hun oordeel de huidige samenstelling van de ondernemingsraad *betere* waarborgen tot samenwerking bevat dan de nieuwe opzet, die gevaren van polarisatie en verarming in zich houdt op grond waarvan zij grote bezwaren tegen deze voorstellen hebben. Kan de Regering verdedigen dat een opsplitsing naar verschillende organen tot een betere samenwerking zal leiden, dan het geval is bij één orgaan waarvan personen met verschillende bevoegdheden deel uitmaken? Is het niet zo, dat dit wetsvoorstel de thans bestaande organisatorische synthese tussen vertegenwoordiging en overleg vervangt door een compromis tussen voor- en tegenstanders van die structuur (dat de Regering ook een synthese noemt maar er wel een van heel andere aard is) en daarmee per definitie de eerstbedoelde synthese verzwakt? Deze leden zouden alsnog een zo volledig mogelijke beantwoording van hun vragen op prijs stellen. Zij hoopten dat de nadere vragen die zij hierboven hebben gesteld daartoe alsnog de gelegenheid bieden.

Naar aanleiding van de door deze leden gevreesde verarming van het overleg heeft de Regering gesteld (blz. 8 van de memorie van antwoord) dat het niet de bedoeling is dat ondernemer en de personeelsvertegenwoordiging voornamelijk schriftelijk met elkaar zullen verkeren, omdat het thans in de ondernemingsraad gevoerde overleg in de overlegvergadering wordt

voortgezet. Dit neemt naar het oordeel van deze leden echter niet weg, dat het overleg dat in eerste instantie in de ondernemingsraad wordt gevoerd, uitsluitend aan de hand van schriftelijke stukken zal kunnen plaatsvinden nu de ondernemer van die raad geen deel meer uitmaakt. Is die visie juist? Betekent dat dan geen wezenlijke verarming van het overleg tussen leiding en werknemers?

Naar aanleiding van de opmerking van de bewindslieden dat de bezwaren van internationale ondernemingen en concerns tegen de voorgestelde adviesbevoegdheid bij de benoeming van bestuurders naar hun mening niet zo zwaar wegen, zouden de leden van de V.V.D.-fractie nog de vraag willen stellen, of het niet als wenselijk en redelijk moet worden beschouwd om hier te lande gevestigde internationale ondernemingen voor wat betreft het adviesrecht voor de benoeming van bestuurders van deze wet vrij te stellen op grond van dezelfde overwegingen als voor bepaalde vrijstellingen van de structuurwet gelden. Kan een Nederlandse ondernemingsraad representatief worden geacht voor het gehele, over de gehele wereld verspreide, personeel en geldt hier niet evenzeer dat de samenstelling van de beleidsorganen van die maatschappijen niet door de Nederlandse verhoudingen alleen kan worden bepaald?

De leden van de P.P.R.-fractie zeiden zich in dit eindverslag te willen beperken tot enkele punten die naar hun mening onvolledig in het antwoord van de Regering aan de orde zijn gekomen.

Niet ten aanzien van het beroepsrecht hebben, zoals de Regering abusievelijk meent (blz. 15 van de memorie van antwoord), de leden van de P.P.R.-fractie hun twijfel uitgesproken of de betrokken regeling een lang leven beschoren zal zijn, maar ten aanzien van de nagestreefde synthese tussen de dualistische en de monistische zienswijze. Deze leden bleven bij hun standpunt dat de Regering door de organisatorische nevenschikking van het vertegenwoordigend element enerzijds en het overlegelement anderzijds geen principiële keuze heeft gemaakt. Een keuze die in de praktijk van het ondernemingsraadswerk echter niet kan worden ontlopen. De daaruit te verwachten spanningen gaven deze leden aanleiding de constructie slechts op papier een lang leven toe te denken.

Deze leden spraken er vervolgens hun verbazing over uit dat de Regering in de memorie van antwoord niet nader op het door hen geuite verwijt is ingegaan dat het wetsontwerp naast verbeteringen ook verslechtingen op het gebied van de faciliteiten met zich meebrengt. Ten aanzien van de huidige situatie kan er gesproken worden van verbeteringen op het gebied van de bevoegdheden en van de informatieverstrekkingen. Van dit laatste is met name sprake na het verschijnen van de nota van wijziging. Tegenover deze verbeteringen staan echter een aantal verslechtingen in de faciliteiten welke de ondernemingsraadsleden ter beschikking staan. Juist in de concrete uitwerking van de wet moeten de ondernemingsraadsleden kunnen ervaren dat de ondernemingsraad een eenduidige samenstelling en verrijkende bevoegdheden heeft. In het onderhavige wetsontwerp wordt echter op vele momenten aan de beperkte invloed die de ondernemingsraad verwerft, bekibbeld. Ter illustratie verwezen deze leden naar hun opmerkingen welke later in dit eindverslag bij de bespreking van de afzonderlijke artikelen zijn opgenomen. Opmerkingen die zij overigens reeds in het voorlopig verslag hadden gemaakt. Zij vroegen de Regering alsnog deze artikelen zodanig te wijzigen dat de voorgestane zelfstandiging van de ondernemingsraad daarin tot uitdrukking komt.

De leden van de P.P.R.-fractie was het voorts opgevallen dat de Regering in de memorie van antwoord niet was ingegaan op het verzoek van deze leden zowel de ondernemingsraadsvergadering als de overlegvergadering in principe openbaar te doen zijn (zie de laatste alinea van blz. 19 van het voorlopig verslag). Graag vernamen zij hierover alsnog de mening van de Regering.

De leden van de C.P.N.-fractie merkten op dat de ondernemingsraad in de visie van de bewindslieden een overleg-organ is, waarbij de beslissingsbevoegdheid hoofdzakelijk en daarmee eenzijdig bij de directie ligt. Het wetsontwerp blijft ervan uitgaan dat de ondernemingsraad rekening houdt met de ondernemingen en de doelstellingen van de onderneming. De ondernemingsraad moet naar de mening van deze leden echter een organ zijn waarin de gekozen leden de werknemers vertegenwoordigen tegenover de directie.

In het antwoord aan deze leden zoals op blz. 14 van de memorie van antwoord weergegeven zagen zij een bevestiging van hetgeen door hen in het voorlopig verslag over de bevoegdheden van de ondernemingsraad naar voren was gebracht.

De leden van de S.G.P.-fractie hadden met belangstelling kennis genomen van wat de bewindslieden hebben geantwoord op de vele vragen en beschouwingen neergelegd in het voorlopig verslag. Het was hun daarbij opgevallen dat het maatschappijhervormende karakter daarvan in de memorie van antwoord enigszins werd gebagatelliseerd. Is hun indruk juist? Zo ja, hoe verhoudt zich deze relativering dan tot de meermalen van de zijde van het kabinet verkondigde stelling dat het bij dit wetsontwerp gaat om een fundamenteel maatschappijhervormend voorstel?

Deze leden hadden een wat gedegener beschouwing over de rechtsgronden waarop het voorstel berust node gemist. Kunnen de bewindslieden hun stelling, reeds op blz. 1 neergelegd, dat «daarbij geen principiële veranderingen worden aangebracht» nader toelichten?

Van de zijde van de hier aan het woord zijnde leden was enig materiaal aangedragen voor de onderbouwing van de rechtsgronden waarop uitbreiding van de medezeggenschap, hetzij adviserend, hetzij instemmend (toestemmend) zou moeten rusten. De bewindslieden kunnen (zie blz. 4 memorie van antwoord) op zich zelf instemmen met het door deze leden aangegeven kernpunt dat ieders verantwoordelijkheid jegens de onderneming in overeenstemming moet zijn met de talenten en gaven die hem gegeven zijn. Moet uit deze instemming niet wat anders volgen dan wat de bewindslieden stellen? Is feitelijk hetgeen de bewindslieden betogen over de in het verleden gegroeide gezagsverhoudingen welke niet star en onveranderlijk zijn en over de talenten en gaven die zich kunnen ontwikkelen of ontwikkeld kunnen worden niet gelijk te stellen met het zonder aankondiging overstappen op een ander spoor? Zou niet een duidelijker en ook juister benadering zijn geweest, wanneer zij hadden gesteld dat principiële de gezagsverhouding een gegeven behoort te zijn, doch dat al naar gelang talenten en gaven aanwezig zijn en ontwikkeld worden, betrokkenen een wisselende verantwoordelijkheid krijgen te dragen? Met andere woorden: is de door hen gevolgde redenering niet inconsequent, doordat zij van gezagsverhoudingen «an sich» ineens overstappen op de personen die verantwoordelijkheid moeten (mogen) dragen? Juist daarin kunnen zich voldoende mogelijkheden van wijzigingen in verantwoordelijkheden voordoen; en ze doen zich in de praktijk ook voor. Of bedoelen de bewindslieden iets geheel anders en willen zij in feite, zij het stap voor stap, toch aankoersen op arbeiderszelfbestuur?

Die indruk was bij deze leden versterkt nu de bewindslieden elders in de memorie van antwoord hun bereidheid uitspreken experimenten in die richting metterdaad te willen bevorderen. Is dat werkelijk de taak van de overheid? Valt dat ook onder het tegengaan van misbruik en benadeling van andere belangen? Deze leden hadden dan ook de vrees dat, indien dat inderdaad de bedoeling is, eerder van dirigerend dan van corrigerend optreden sprake zou zijn. Zouden de bewindslieden alsnog willen verklaren dat gezagsverhoudingen in deze zin opgevat toch onaantastbaar zijn, want noodzakelijk voor de goede gang van zaken binnen de onderneming?

De leden van de fractie van de S.G.P. vonden hetgeen in de laatste regel van blz. 4 der memorie van antwoord was gesteld «dat betekent niet dat het niet beter zou kunnen» weinig minder dan een dooddoener, omdat tevoren is vermeld dat de bestaande ondernemingsraden niet onbevredigend functioneren. Dreigt hier niet de «verbetering» de vijand van het goede

te worden of zit er toch meer achter de beweegredenen van het wetsontwerp dan alleen een paar simpele stappen op de weg die men al ging?

Deze leden vonden het voorts frappant dat, zulks in antwoord op beschouwingen van de zijde van DS'70 wordt gesteld (zie blz. 4 bovenaan): «Onder de vertegenwoordigende taak verstaan wij in de eerste plaats het naar voren brengen van de visie van het personeel (het eigenlijke doel van medezeggenschapswetgeving)». Daartegenover staat op blz. 6, zulks naar aanleiding van hetgeen van de zijde van de P.v.d.A. is opgemerkt, «... duidelijk is uitgesproken, dat vertegenwoordiging niet alleen het naar voren brengen van wensen en inzichten betekent, maar zo nodig ook belangenbehartiging inhoudt». Hoe zijn beide uitspraken met elkaar in het reine te brengen? Het mag toch geen verschil uitmaken of men met DS'70 dan wel met de P.v.d.A. schriftelijk aan het woord is?

De leden van de S.G.P.-fractie bleven bij hun mening dat de bewindslieden van het wetsontwerp het belang van een goed zicht op het feitelijk functioneren van de ondernemingsraden niet voldoende tot zijn recht laten komen. Wijzend op het feit dat er over de manier waarop de ondernemingsraden in Nederland feitelijk functioneren nauwelijks empirische kennis is verzameld vroegen zij de Ministers of zij niet van mening zijn dat voor het vraagstuk van «wenselijke structurele verbeteringen», de resultaten van systematische empirisch onderzoek van zeer groot gewicht zijn? Is het standpunt «dat het feitelijk functioneren van de ondernemingsraden voor het wetsvoorstel niet zo'n belangrijke factor is als de S.G.P.-leden menen» (blz. 5 memorie van antwoord niet alleen reeds vanuit methodologisch oogpunt bezien, onhoudbaar? Wint een oordeel over «wenselijke structurele verbeteringen» (eerste regel van blz. 5 memorie van antwoord) niet aan kwaliteit naar de mate waarin dit is onderbouwd door de resultaten van systematisch empirisch onderzoek? Gaarne ontvingen deze leden vanuit deze methodologische vraagstelling een uitgebreider antwoord dan op blz. 5 van de memorie van antwoord.

Juist ook de weinige feitelijke kennis van het functioneren van de ondernemingsraden die voorshands althans aanwezig is, sterkte deze leden in hun overtuiging dat de voorstellen in het algemeen de ontwikkeling vooruit zijn. Ook het feit dat in complexe organisaties als grote concerns de Wet op de Ondernemingsraden 1971 nog maar nauwelijks zijn beslag heeft gekregen onderstreepte dat huns inziens nog eens. In dit verband vroegen zij de Ministers of zij niet van mening zijn dat de in het huidige ontwerp voorgestelde overgangsregeling welke alleen bestaat uit het stellen van een korte termijn waarbinnen de reglementen moeten zijn aangepast, ten enenmale onvoldoende is. Wat vinden zij van de door de Raad van Werkgeversbonden gedane suggestie dat de nieuwe wet op analoge wijze van kracht wordt als de zgn. structuurwet: twee jaar na afkondiging in het Staatsblad?

Op blz. 10 van de memorie van antwoord stellen de bewindslieden dat «zij het niet uitgesloten achten dat sommige aanhangers van de monistische visie voor zichzelf bij het woord overleg in de eerste plaats denken aan belangenbehartiging». Het was de leden van de S.G.P.-fractie niet duidelijk hoe de bewindslieden in het vervolg van deze passage tot de uitspraak konden komen dat zij het «zich afzetten tegen andere belangen dan die der werknemers» niet direkt als een negatieve benadering van het overleg zouden willen zien. Hanteren de bewindslieden hier een soort dialectische gedachtengang? Zal het zich afzetten tegen andere belangen, waardoor duidelijk partijvorming op zal treden, de bereidheid tot een synthese niet aanstonds de grond inboren? Moet in de opvatting dat «te zamen de beste oplossing voor de problemen gevonden moest worden», het zich afzetten tegen andere belangen dan die van de werknemers niet *altijd* als negatief, want conflicterend, worden beschouwd?

Ten slotte vroegen deze leden of het stimuleren door de overheid van experimenten met arbeiderszelfbestuur opgevat moet worden als een soort speerpuntbeleid op sociaal-economisch gebied. Zij ontvingen gaarne een nadere uiteenzetting omtrent de taak van de overheid op dit gebied.

De leden van de fractie van de P.S.P. sloten zich aan bij de opmerkingen zoals deze door de leden van de fractie van de P.P.R. in dit verslag zijn gemaakt. Tevens merkten zij nog op dat zij zich bleven verzetten tegen de regeling van hoofdstuk II, waarin de ondernemingsraad-nieuwe stijl wordt verplicht tot regelmatig overleg met de ondernemer. De aan het woord zijnde leden meenden dat er een wezenlijk verschil is tussen de overlegplicht zoals die door de Regering wordt voorgesteld en de mogelijkheid tot overleg, die met het bestaan van een ondernemingsraad zonder meer gegeven is.

ARTIKELEN

Artikel 4

De toelichting op de beslissing van de eerste ondertekenaar van het wetsontwerp geen vrijstelling te verlenen van de verplichting tot het instellen van ondernemingsraden voor het gesubsidiëerd bijzonder kleuter- basis- en voortgezet onderwijs, had de leden van de fracties van K.V.P., A.R.P. en C.H.U. nog niet van de juistheid van die beslissing overtuigd.

Artikel 208 Grondwet en de diverse onderwijswetten waarborgen de vrijheid van inrichting van het onderwijs, gegeven in bijzondere scholen. Deze leden vroegen zich af, of de verplichte instelling van een ondernemingsraad in scholen met meer dan 100 werknemers niet als een inbreuk op de vrijheid van inrichting moet worden beschouwd. Is hier niet in sterke mate sprake van een vergelijkbare situatie als die waarbij de eerste ondertekenaar in een vrij recent verleden wél grondwettelijke bezwaren aanvoerde tegen het verbindend verklaren van een c.a.o. in het bijzonder onderwijs?

Men kan onderschrijven, vervolgdene deze leden, dat er tussen het openbaar onderwijs en het bijzonder onderwijs verschil kan zijn op het gebied van de immateriële arbeidsvoorwaarden. Toch kan dan de vraag rijzen of daarmee ook voldoende gerechtvaardigd is een verschil ten aanzien van de medezeggenschap tussen ambtelijk onderwijzend personeel en het personeel van bijzondere scholen. Is de Regering van mening dat het verschil in juridische status van de bijzondere en openbare scholen een ongelijke behandeling van de medezeggenschap rechtvaardigt en zijn haar dan omstandigheden bekend die haar tot dit oordeel nopen?

Het is nog de vraag of men na kennisname van een aan de medezeggenschapsstructuur in de ziekenhuissector – daarbuiten is het aantal non-profit instellingen met een ondernemingsraad nog gering – gewijde, in 1976 verschenen, dissertatie en na kennisname van het rapport van de werkgroep non-profit instellingen van de commissie nieuwe ondernemingsraden van de Sociaal Economische Raad nog wel kan stellen dat ondernemingsraden daar goed blijken te kunnen functioneren. Bovendien vermeldt laatstgenoemd rapport o.m. dat één van de redenen waarom bijzondere scholen geen ondernemingsraden hebben is, dat via diverse structuren de medezeggenschap van personeel (en leerlingen) veelal verder gaat dan op grond van de Wet op de ondernemingsraden mogelijk zou zijn. Deze leden verwachtten niet dat de introductie van ondernemingsraden een gunstig klimaat voor verdere democratisering in de scholen zal scheppen.

Zal het overleg in een ondernemingsraad of een centrale ondernemingsraad niet noodgedwongen nogal eens een schijnoverleg blijken te zijn waar immers weliswaar de directeur van de school in de zin van de wet op de ondernemingsraden de bestuurder van de onderneming is, maar de feitelijke verantwoordelijkheden voor de gang van zaken in de school toch ligt en blijft liggen bij het bevoegd gezag?

Weliswaar wordt in de memorie van antwoord medegedeeld dat de kosten van de ondernemingsraad bestreden zullen moeten worden uit de aan de scholen ter beschikking gestelde faciliteiten, maar daarmee wordt voorbijgezien aan het feit dat men hier te maken heeft met het systeem van financiële gelijkstelling en gelijke financiële normvergoedingen voor alle scholen.

In die normvergoedingen zijn geen kosten voor ondernemingsraden begrepen. Scholen met een ondernemingsraad verkeren daarmee in een ongunstiger financiële positie dan scholen zonder ondernemingsraad, een en ander nog los van de vraag of de ter beschikking gestelde faciliteiten, bedoeld voor de kosten van het onderwijs, het mogelijk maken daaruit op verantwoorde wijze de kosten van ondernemingsraden (en centrale ondernemingsraden) te bestrijden.

Ook het antwoord op de in het kader van deze kwestie door de hier aan het woord zijnde leden opgeworpen vraag of de leerlingen, de ouders en het verzorgingsgebied niet een positie ten aanzien van de school innemen, die een ondernemingsraad als overlegvorm tussen ondernemer en de bij het onderwijs direct betrokkenen minder geschikt doet zijn, had deze leden niet bevredigd. Ten onrechte werd naar hun mening in de memorie van antwoord een parallel getrokken met andere «non-profit»-instellingen en wordt de geschetste problematiek niet specifiek voor het onderwijs genoemd. Leerlingen, ouders en verzorgingsgebied zijn weliswaar wel afnemers van de diensten die de instelling aanbiedt, maar er is een essentieel verschil: zij maken (met name de ouders) ook zelf de dienst uit! Verliezen de ondertekenaars van het wetsontwerp dit niet uit het oog?

Samenvattend gaven deze leden te kennen dat het hen wenselijk voor zou komen indien toch een vrijstelling van de verplichting tot instelling van een ondernemingsraad voor de sector van het bijzonder onderwijs alsnog mogelijk zou worden gemaakt. Zij zouden gaarne vernemen of de bewindslieden zich daartoe alsnog bereid zouden willen verklaren.

Artikel 6, vierde lid

Wordt hier door de bewindslieden, zo vroegen de leden van de fracties van K.V.P., A.R.P. en C.H.U., niet al te sterk de zelfstandige positie van de ondernemingsraad naar voren geschoven?

Wat is er tegen indien de leden van de ondernemingsraad en de ondernemer in een overlegvergadering kennis kunnen nemen van elkaars standpunt ter zake? Mogelijk leidt dit tot een voor beide partijen aanvaardbare oplossing. Zo niet, dan zijn beide partijen toch volledig vrij om hun standpunten aan de bedrijfscommissie voor te leggen? Deze leden hielden zich het recht voor ter zake met een amendement te komen.

Artikel 9, tweede lid

Instemming betuigden de leden van de fracties van K.V.P., A.R.P. en C.H.U. met het antwoord van de Regering. De bestaande wetstekst heeft voorzover deze leden bekend nimmer aanleiding gegeven tot moeilijkheden. Schrapping thans zou er op kunnen wijzen, dat deze bepaling niet nageleefd is of moeilijk naleefbaar is. Dit zou juist tot ongewenste commentaren aanleiding kunnen geven.

Artikel 13

De leden van de fracties van K.V.P., A.R.P. en C.H.U. wensten hun uiteindelijk standpunt hierover nog voor te behouden tot de openbare behandeling. De ontslagmogelijkheid lijkt een eenvoudige en radicale oplossing, eveneens het schrappen van deze bepaling. Het voorstel van de bewindslieden verdient nadere overweging.

Ondanks de door de Regering op dit punt aangebrachte verbetering – ontslag is vervangen door uitsluiting – bleef het voor de leden van de P.P.R.-fractie uitermate bevreemdend dat zelfs na de door de Regering voorgestane verzelfstandiging van de ondernemingsraad, de ondernemer de bevoegdheid behoudt de bedrijfscommissie te verzoeken een gekozen lid van de ondernemingsraad uit te sluiten.

De leden van de fractie van de P.S.P. waren erkentelijk voor het vervangen van de mogelijkheid van ontslag uit de ondernemingsraad door de minder ver gaande mogelijkheid tot uitsluiting. Zij vroegen echter of er geen behoefte bestaat aan een scherpe en zo beperkt mogelijke omschrijving van de gronden waarop zo'n uitsluiting dan kan plaatsvinden, opdat de bedrijfscommissies op dat punt weten waaraan zij een dergelijk verzoek moeten toetsen. Tevens vroegen zij zich af of niet een procedure nodig is waarbij ook (vertegenwoordigers van) de werknemers, die het ondernemingsraadslid immers gekozen hebben, hun oordeel over de voorgenomen schorsing kunnen kenbaar maken.

Artikel 14, lid 2, sub h

Indien het niet in de bedoeling ligt, zo zeiden de leden van de V.V.D.-fractie, de ondernemingsraad te verplichten het verslag bekend te maken van de besprekingen over het voorlopige standpunt van de ondernemingsraad met betrekking tot onderwerpen waarover nog in de overlegvergadering moet worden beslist, dient het voorschrift over de publikatie van de verslagen van de vergaderingen daaraan dan niet te worden aangepast? Dient in ieder geval publikatie die het belang van de onderneming kan schaden niet te worden uitgesloten, ook om beperking van informatieverstrekking aan de ondernemingsraad te voorkomen?

Artikel 15, lid 2 juncto artikel 32c, lid 1

Wat is het oordeel van de Regering, zo vroegen de leden van de V.V.D.-fractie, over de van ondernemerszijde tegen deze bepaling aangevoerde bezwaren, dat hierdoor een voor het doelmatig functioneren van de ondernemingen, die toch al vaak getrapte overlegstructuren hebben, ongewenste suboverlegstructuur kan ontstaan? Is het toch niet gewenst deze mogelijkheid te beperken tot geografisch gespreide onderdelen van een bepaalde omvang om te voorkomen dat er een voor de onderneming te bezwaarlijke overlegstructuur ontstaat, nu de onderdeelcommissies dezelfde bevoegdheden als de ondernemingsraad kunnen krijgen? Kunnen hierdoor geen conflictsituaties ontstaan tussen ondernemingsraden en bedoelde commissies? Ligt het niet voor de hand voorzieningen te treffen dat door het niet-verschijnen van een van beide partijen de noodzakelijke besluitvorming onmogelijk wordt gemaakt? Moet de ondernemer ook niet het recht hebben overlegvergaderingen uit te schrijven? Ligt het voorts niet in de rede, gelet op het eigensoortige karakter van de overlegvergadering, dat daarvoor eigen huiselijke regels worden opgesteld? Deze leden voorzagen dat zonder deze nadere regeling de in de onderneming vaak noodzakelijke snelheid van besluitvorming zou kunnen worden vertraagd, hetgeen de bestuurbaarheid van de onderneming niet ten goede zal komen.

Artikel 16 lid 4

In dit artikel wordt bepaald dat de ondernemer, indien daaraan kosten zijn verbonden, in de gelegenheid gesteld moet worden zijn oordeel te geven over het uitnodigen van een deskundige door de ondernemingsraad. Ook de gewijzigde tekst van dit artikel sluit naar het oordeel van de leden van de P.P.R.-fractie de mogelijkheid niet uit dat de ondernemer bevoegdend optreedt.

De leden van de C.P.N.-fractie zeiden het antwoord op hun over dit punt gemaakte opmerkingen onbevredigend te achten. Het gegeven antwoord onderstreept alleen maar de door deze leden in het voorlopig verslag geuite bezwaren.

Artikel 18, lid 1 en 2

De beantwoording van de Regering op de geuite kritiek welke betrekking heeft op de maximering van het aantal uren en dagen welke leden van de ondernemingsraad ter beschikking staan voor onderling beraad (of anders dan onderling beraad) en scholing en vorming, gaf de leden van de P.P.R.-fractie geen reden terug te komen op de door hen in het voorlopig verslag gemaakte opmerkingen. En wel om de eenvoudige reden dat in vele gevallen de gekozen leden de hun toegedachte taak niet kunnen vervullen in het aantal uren welke het wetsontwerp hun daarvoor biedt. Dat de bedrijfscommissie kan beslissen af te wijken van het wettelijk vastgestelde aantal uren of scholingsdagen, doet niets aan het feit af dat de ondernemingsraadsleden moeten proberen een hun opgelegde beperking weg te werken.

Artikel 20

De leden van de C.P.N.-fractie merkten op dat de door hen naar voren gebrachte bezwaren tegen artikel 20 niet waren weggenomen door het antwoord van de bewindslieden.

Artikel 22

Met het niet toekennen van een budget aan de ondernemingsraad, blijft de ondernemingsraad, aldus zeiden de leden van de P.P.R.-fractie, in belangrijke mate afhankelijk van de ondernemer. De noodzaak om van geval tot geval met de ondernemer overleg te plegen over het doen van uitgaven door de gekozen leden, werkt waarschijnlijk, zo veronderstelden zij, meer frustraties en conflicten in de hand dan de problemen welke de Regering ziet indien wél een budget aan de ondernemingsraad zou worden toegekend.

Artikelen 23, 23a en 23b

Het antwoord op de vragen en opmerkingen naar aanleiding van de artikelen 23, 23a en 23b hadden de leden van de fracties van K.V.P., A.R.P. en C.H.U. niet in ieder opzicht tot het hunne kunnen maken.

Het gaat daarbij vooral om het karakter van de overlegvergaderingen. De overlegvergadering heeft in de wet geen eigen bevoegdheid, het is geen orgaan van de onderneming, zoals de huidige ondernemingsraad. Het is geen orgaan dat besluiten neemt, zo betogen de bewindslieden. Hoewel deze vergaderingen – zeker de in de wet voorgeschreven verplichte – onder leiding staan van de ondernemer, kan door deze vergadering als zodanig geen besluit worden genomen. Wel kunnen beide organen, de directie alsmede de ondernemingsraad tot besluiten komen. Men doet in deze vergaderingen elkaar mededelingen, die er op kunnen wijzen, dat er al of niet een verschil van mening bestaat over een bepaalde zaak.

De overlegvergadering heeft in vele opzichten hetzelfde uiterlijke aanzien als de tegenwoordige ondernemingsraad. Het kan zelfs voorkomen dat vooral in de eerstkomende jaren dezelfde personen, rond dezelfde tafel met in hoofdzaak dezelfde vraagstukken bezig zijn.

Nu merkt de Regering weliswaar op, dat de mogelijkheden voor een oppositioneel overlegpatroon ook in het huidige stelsel aanwezig is. Deze leden ontkenen dit zeker niet, maar dat is nog geen reden om een bestaand orgaan van overleg en vertegenwoordiging op te delen in twee afzonderlijke organen en daarvoor in de plaats te stellen «een overlegvergadering» die geen orgaan is en als vergadering niet tot een besluit kan komen. Het gevaar dat ondernemingsgenoten, die deel uitmaken van een samenwerkingsverband uit elkaar gaan groeien is toch reeds permanent aanwezig. Deze leden zagen niet dat er een wezenlijk belang voor de onderneming mee gediend is, dit in de wet te bekrachtigen. Nog minder zagen zij in dat een verdergaande inspraak van de werknemers – waar deze leden voorstanders van zijn – hierdoor wordt bevorderd.

Deze leden gaven de bewindslieden ernstig in overweging, de «overlegvergadering» meer te doen zijn dan een verplicht ontmoetingspunt voor beide partijen. Te denken valt b.v. aan een vergadering van overleg en besluitvorming, ten einde te benadrukken de verbondenheid van de bedrijfsgenoten die naast een stuk eigen verantwoordelijkheid ook een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid dragen.

De leden van de V.V.D.-fractie bleven, ondanks de nadere uiteenzetting van de bedoeling van de overlegvergadering in de memorie van antwoord, hun bezwaren tegen deze gekunstelde structuur houden. Met name zouden zij nog hun vraag beantwoord willen zien of er ten aanzien van de besluitvorming bij dit overleg enig verschil is met onderhandelingsvergaderingen met buiten de ondernemingen staande personen of organisaties. Zij zagen zich in hun opvatting nog versterkt door het schrappen bij nota van wijziging van de mogelijkheid, dat ondernemer en ondernemingsraad *gezamenlijk* besluiten zouden nemen.

Wie leidt de overlegvergadering waarvan de agenda, naast aangelegenheden waarvan de wet overleg voorschrijft, ook punten bevat waarover de ondernemingsraad ingevolge artikel 23, lid 2, wenst te spreken met de ondernemer? Een dergelijke agenda is toch geen onmogelijkheid?

De door de Regering benadrukte wens de ondernemingsraad als een volwaardige gesprekspartner op te vatten in het overleg met de ondernemingsleiding, is volgens de leden van de P.P.R.-fractie in strijd met de verplichting ten minste zesmaal per jaar gemeenschappelijk bijeen te komen. De door de Regering aangedragen argumenten in de memorie van antwoord, gaven deze leden aanleiding op te merken dat de ondernemingsleiding zich wel drie maal zal bedenken voordat zij een door de ondernemingsraad aangevraagd overleg zal afwijzen en de zaak vervolgens schriftelijk afdoen. Hierbij dient opgemerkt te worden dat de Regering blijkbaar zo'n minimaal vertrouwen heeft in het gezonde verstand van de ondernemingsleiding, dat het zelfs de leden van de P.P.R.-fractie bevreemd heeft. Alleen maar door het verplicht stellen van de overlegvergadering, zou de ondernemingsleiding ertoe gebracht kunnen worden overleg (buiten de artt. 25, 27 en 30 om) met de ondernemingsraad aan te gaan. En dat terwijl de ondernemers er alles aan gelegen is open overleg met de werknemers tot stand te brengen. Het niet ingaan op een redelijk verzoek van de ondernemingsraad omtrent het voeren van gemeenschappelijk overleg, verslechtert het klimaat in hoge mate. Iets wat de ondernemers bij voortduring zeggen te willen vermijden.

Artikelen 25 e.v. (algemeen)

Door de ingediende nota van wijzigingen is, zo zeiden de leden van de fracties van K.V.P., A.R.P. en C.H.U., meer duidelijkheid ontstaan. Zij bleven het echter betreuren dat een zo ingewikkeld systeem van overleg in verschillende fasen nodig schijnt te zijn om een redelijke inspraak van de werknemers te verzekeren. Voor deze leden blijft het moeilijk via amendement tot een meer overzichtelijke regeling te komen. Zij waren nog niet overtuigd van de noodzaak drie mogelijkheden te creëren voor het voorzitterschap. Zij zagen evenmin, dat het gewicht van een vergadering mede afhankelijk is van de vraag wie er als voorzitter op kan treden. Het gewicht van een bijeenkomst hangt volgens deze leden meer af van de agenda, de te nemen besluiten en de bevoegdheid tot het nemen van besluiten, dan van degene die de «eer» heeft leiding aan het gesprek te geven, te meer daar geen speciale bevoegdheden aan welke voorzitter dan ook zijn gegeven met betrekking tot de te nemen besluiten.

De leden van de hier aan het woord zijnde fracties achtten het een verbetering, dat via een nota van wijziging meer duidelijkheid is gekomen met betrekking tot de termijnen, genoemd in deze artikelen. Er is (artikel 26) een termijn van een maand waarbinnen beroep moet worden ingesteld. Zij gingen

er van uit dat bij geen instemmend advies van de ondernemingsraad, de ondernemer zijn voorgenomen besluit met twee weken op dient te schorten, dat hij na twee weken kennis geeft aan de ondernemingsraad van het feit dat het voorgenomen besluit wordt uitgevoerd en dat daarna de ondernemingsraad binnen een maand in beroep kan gaan. Zien zij het goed dat na de overlegvergadering, bedoeld in artikel 25a, tweede en derde lid, de termijn van bedoelde twee weken ingaat? Bij een bevestigend antwoord zal derhalve een termijn van maximaal zes weken verstrijken voordat de ondernemingsraad in beroep kan gaan. Of is in de termijn van een maand ook de opschortingstermijn begrepen?

Deze leden vroegen zich af of een betere en snellere procedure niet de voorkeur verdient. De gedachten gaan in de volgende richting. Indien tijdens de overlegvergadering blijkt dat geen overeenstemming is te bereiken, deelt de ondernemer, hetzij tijdens deze vergadering, dan wel uiterlijk binnen een week aan de ondernemingsraad mee dat hij voornemens is het besluit uit te voeren. In artikel 25, lid 5, is de verplichting opgenomen, dat in dergelijke gevallen de uitvoering van het besluit met twee weken wordt opgeschort. Deze twee weken zien de hier aan het woord zijnde leden als uiterste bedenktijd voor de ondernemer. Het zou echter ook denkbaar zijn dat de opschortingstermijn met één of twee weken zou worden verlengd. Geeft de ondernemingsraad in deze periode niet te kennen in beroep te zullen gaan, dan kan de ondernemer ervan uitgaan dat zijn besluit niet meer teruggedraaid kan worden en geen andere voorziening kan worden getroffen. Het voordeel hiervan is, dat na de uitvoering van het besluit geen enkele onzekerheid meer bestaat. Bovendien heeft een verlenging van deze periode het voordeel, dat de ondernemer zowel als de ondernemingsraad nog de gelegenheid hebben in een nieuwe overlegvergadering de gerezen verschillen desgewenst opnieuw te bespreken.

In de door de Regering voorgestelde regeling kan de ondernemer een beslissing ten uitvoer brengen, waarbij hij in het onzekere verkeert over de vraag of er al of niet beroep zal worden ingesteld. De door hen naar voren gebrachte regeling maakt de onzekerheid in ieder geval geringer. De ondernemer kan in bijzondere gevallen zelfstandig besluiten de «opschortingstermijn» te verlengen. De bedoeling van deze leden is de ondernemingsraad er voor te behoeden te lichtvaardig in beroep te gaan alsmede de ondernemer in een positie te brengen dat hij een éénmaal ten uitvoer gebracht besluit terug moet nemen. Het treffen van een voorziening door de ondernemingskamer zal voor de ondernemer zeer onaangename gevolgen kunnen hebben.

Artikel 25, eerste lid

Kan nog nader worden toegelicht of het bepaalde onder b van het eerste lid ook geldt, zo vroegen de leden van de V.V.D.-fractie, voor overname of afstoting van de zeggenschap over een andere onderneming, die geen enkel gevolg heeft voor de onderneming, waarbij de ondernemingsraad is ingesteld? Ontvalt aan deze bepaling in deze gevallen dan niet de ratio?

Artikel 25, vijfde lid

Verdient het, vroegen de leden van de V.V.D.-fractie, gelet op de nadere toelichting in de memorie van antwoord over de vrijheid van de ondernemer tot zijn besluit over te gaan indien de ondernemingsraad niet of niet binnen redelijke tijd advies uitbrengt, geen aanbeveling zulks duidelijker in de wet tot uitdrukking te brengen? Hoe staat het met de opschortingsplicht in dergelijke gevallen? Brengt de omschrijving van het vijfde lid van artikel 25 niet met zich mee dat in al deze gevallen een opschortingsplicht geldt? Is dat redelijk? Kunnen zich geen spoed eisende situaties voordoen die dit zeer ongewenst doen zijn?

Geldt dit ook niet voor die gevallen, waarin de ondernemingsraad het in hoofdzaak geheel eens is met het voorgenomen besluit, maar op onderge-

schikte onderdelen een andere opvatting heeft? Wordt ook dan de besluitvorming niet onnodig vertraagd? Verdient het daarom geen aanbeveling de opschortingsplicht in dit soort gevallen te beperken? Deze leden gaven de Regering toe dat een motivering van de afwijking van de ondernemingsraadadviezen ook op mindere punten in het algemeen gewenst is, doch zij zouden daaraan niet de opschortende consequenties verbonden willen zien.

Artikel 25a vierde lid

Het verlenen van stemrecht aan alle aanwezigen (dus ook aan hen buiten de kring van ondernemer en ondernemingsraadsleden) over de voorzitterskeuze, holt, zo zeiden de leden van de P.P.R.-fractie, de positie van de ondernemingsraadsleden uit. De Regering draagt zelf het argument aan de redactie van dit lid te herzien, als zij in haar beantwoording van een vraag van C.D.A.-zijde stelt dat het, ondanks de meerderheidspositie van de gekozen leden, niet gezegd is dat de bestuurder nooit als voorzitter zal worden aangewezen.

Artikel 26

Het antwoord van de bewindslieden op de door de leden van de C.P.N.-fractie in het voorlopig verslag gestelde vragen was deze leden niet geheel duidelijk omdat er uit blijkt dat volgens de bewindslieden de beslissingsbevoegdheid inzake de uitvoering bij de ondernemer ligt. Er zou echter ook een situatie denkbaar kunnen zijn dat de gekozen leden van de ondernemingsraad een beslissing zouden moeten nemen. In dit verband kwam bij hen de vraag op wat de consequenties kunnen zijn wanneer de ondernemingsraad zich niet gebonden acht aan een «bindende» uitspraak.

Ten aanzien van de beroepsprocedure van artikel 26 stelden de leden behorende tot de fractie van de S.G.P. dat zij ook wel inzag dat de rechter met toepassing van de marginale toetsing vertrouwd is. Zijn de bewindslieden echter niet van mening, zo vroegen zij, dat er verschil in gradatie is op het stuk van de marginale toetsing, met andere woorden dat de mogelijkheid van objectivering die in de marginale toetsing besloten ligt niet altijd maximaal benut kan worden? Speelt de inhoud van de te onderzoeken materie geen belangrijke rol?

Komt de genoemde objectivering niet meer in gevaar naarmate de rechter, zij het marginaal, in meerdere mate werkgevers- en werknemersbelangen moet gaan afwegen? Wordt deze veronderstelling niet nog eens versterkt door het niet «waterdichte» antwoord op een van de zijde van de S.G.P. gestelde vraag of de rechter niet in politiek vaarwater dreigt te komen? Sluiten de Ministers een meer politieke stellingname van de rechter onder omstandigheden toch niet helemaal uit gezien hun antwoord dat *in het algemeen* van de rechter geen antwoord verwacht mag worden over politieke kwesties en dat er ruimte moet zijn voor vorming van jurisprudentie? (memorie van antwoord, blz. 35).

Het artikel «De Ondernemingsraad als civiele procespartij» in het Sociaal Maandblad Arbeid van januari 1977 van mr. A. P. Funke, gaf de leden van de S.G.P.-fractie nog aanleiding tot de volgende vragen en opmerkingen.

Is de tekst van artikel 26, eerste lid, inderdaad zo ruim dat beroep van de ondernemingsraad bij de ondernemingskamer ook mogelijk is indien, ná een besluit van de ondernemer waarmee het advies van de ondernemingsraad in overeenstemming was, nieuwe omstandigheden zijn bekend geworden? Zal het mogelijk zijn dat met gunstig advies van de ondernemingsraad een bestuurder wordt benoemd en in functie treedt en dat de ondernemer na ruim zeven weken merkt dat de ondernemingsraad zich heeft bedacht en toch beroep tegen de benoeming bij de ondernemingskamer heeft ingesteld? Zijn de Ministers, die zo'n grote waarde hechten aan de rechtszekerheid, zoals onder meer blijkt uit hun beantwoording van een door de S.G.P.

gestelde vraag naar aanleiding van artikel 15 (memorie van antwoord, blz. 25), niet van mening dat de rechtszekerheid hier verbiedt dat de ondernemingsraad beroep instelt tegen een in overeenstemming met zijn advies genomen besluit op grond van later nieuw bekend geworden feiten? Om de reden van de rechtszekerheid verzetten de bewindslieden zich toch ook tegen de mogelijkheid dat de ondernemer ook ná instelling van een commissie (artikel 15) daartegen nog bezwaar kan maken, hoewel ook in dát geval na de instelling nieuwe omstandigheden bekend geworden kunnen zijn? Willen de Ministers in een uitspraak ter zake duidelijk maken dat op het punt van hantering van het begrip rechtszekerheid, één lijn getrokken zal worden?

Zijn de Ministers het eens met mr. A. P. Funke die in zijn genoemde artikel de verwachting uitspreekt dat de mogelijkheid die artikel 429h Rv. aan «iedere belanghebbende» biedt zich in de beroepsprocedure van artikel 26 te mengen zal leiden tot monsterprocessen? Zou een dergelijke gang van zaken niet erg frustrerend werken voor alle betrokken partijen en «de besluitvaardigheid van de onderneming» nadelig beïnvloeden? Deze leden verwezen hierbij naar het SER-advies inzake het beroepsrecht van 13 oktober 1972 (nr. 16), blz. 5.

Welke groeperingen vallen overigens naar de mening van de Ministers onder de zeer ruime overschrijving «iedere belanghebbende»? Zullen daar bijv. onder vallen de afnemers, leveranciers, milieubewuste groepen en consumentenorganisaties?

Artikel 26, vijfde lid

Is er een mogelijkheid, vroegen de leden van de P.v.d.A.-fractie om de rechten van werknemers alsnog te herstellen door het eisen van schadevergoeding, indien door fouten van de ondernemer deze rechten krachtens lid 5 van artikel 26 bij de rechten van derden moeten worden achtergesteld? Zo neen, welke andere mogelijkheden zien de bewindslieden om de werknemers een gelijke behandeling als deze «derden» te garanderen?

Artikel 27, eerste lid

De leden van de fracties van K.V.P., A.R.P. en C.H.U. waren de bewindslieden erkentelijk voor de wijziging in de aanhef van het eerste lid artikel 27. Ieder misverstand op dit punt is nu wel uitgesloten.

Zal de bepaling in onderdeel e «of het welzijn» niet tot eindeloze discussie voeren? Is het wel verstandig dit in de wet op te nemen, vroegen dezelfde leden.

Naar aanleiding van de uiteenzetting bij dit artikel over de pensioenregelingen zouden de leden van de V.V.D.-fractie aandacht willen vragen voor de in de praktijk voorkomende problemen op dit punt, voor zover de ondernemingsraden geneigd zijn zich ook met pensioenfondsregelingen in te laten. Aangezien deze fondsen reeds een paritair samengesteld bestuur plegen te hebben, ontstaan hierdoor vaak verwarringen. Verdient het geen aanbeveling in de wet zelf tot uitdrukking te brengen dat pensioenfondsregelingen hier niet onder begrepen zijn?

Artikel 27, derde lid

Kunnen, vroegen de leden van de P.v.d.A.-fractie, nadere regelingen tussen districtsbestuurders en/of bedrijfsledengroepen met afzonderlijke bedrijven over nadere uitwerking van bedrijfstak-c.a.o.'s ook als c.a.o.-bepaling worden beschouwd, die krachtens het derde lid van artikel 27 prioriteit heeft boven de instemmingsrechten van de ondernemingsraad? Geldt hetzelfde voor afspraken tussen vakbond en directie over zaken die niet in de c.a.o. zijn geregeld?

Artikel 27, vijfde lid

Is deze nietigheidsregeling, zoals nader toegelicht in de memorie van antwoord, wel gebruikelijk, vroegen de leden van de V.V.D.-fractie. Zijn er voorbeelden elders van een dergelijke regeling? Moet het niet de rechter zijn die beslist over de nietigheid en dient tot dat moment niet van het tegendeel te worden uitgegaan?

Artikel 30

De leden van de fracties van K.V.P., A.R.P. en C.H.U. verwezen bij dit artikel naar de eerder door hen gemaakte opmerkingen bij de artikelen 25 en volgende.

Deze leden konden zich niet aan de indruk onttrekken dat de bewindslieden in de beantwoording van gestelde vragen in het voorlopig verslag een te lichtvoetige redenering opzetten. Het zal niet alleen in de theorie mogelijk zijn dat de ondernemingskamer een uitspraak zal doen waardoor een plaats gehad hebbende benoeming ongedaan gemaakt moet worden. Zeer laco-niek wordt door de ondertekenaars opgemerkt dat dan «de betrokken bestuurder eventueel aanspraken tot schadeloosstelling kan doen gelden».

Het zal ook voor de betrokken bestuurder alvorens hij de benoeming aanvaardt van groot belang zijn te weten of al of niet tot instelling van beroep zal worden overgegaan.

Artikel 30, derde lid

Is het niet hoogst onwaarschijnlijk, vroegen de leden van de P.v.d.A.-fractie, dat bij de behandeling van een ontslaggeval van een directeur – indien deze daartegen actie onderneemt – de belangen van het personeel bij handhaving van zijn dienstverband bij een rechterlijke beslissing zouden meetellen? Op grond van welke wetsbepalingen zou dat kunnen? Zo neen, hoe kunnen de bewindslieden dan een beroepsrecht van de ondernemingsraad tegen zo'n ontslagbesluit, op grond van de belangen van het personeel, niet passend noemen?

Artikel 31 e. v.

Nu de SER inmiddels zijn advies over de verstrekking van informatie aan de ondernemingsraad heeft uitgebracht, en de Regering de wetsbepalingen ter zake in belangrijke mate daarop heeft afgestemd, wilden de leden van de V.V.D.-fractie met de voorgestelde bepalingen in algemene zin hun instemming betuigen. Zij achtten het een wezenlijk onderdeel van het goed functioneren van ondernemingsraden, dat deze over zo veel mogelijk relevante informatie kunnen beschikken.

Deze leden hadden begrip voor de praktische argumenten, om de verstrekking van jaarstukken te koppelen aan hetgeen ook aan derden buiten de onderneming moet worden overgelegd, te meer nu er toch aanvullende regelingen nodig zullen blijven.

Het was hun niet duidelijk waarom de Regering in afwijking van het unanieme SER-advies toch voor commerciële ondernemingen vastgehouden heeft aan het voorschrift tot verstrekking van een begroting. Is het niet geheel met de geest van deze wet in overeenstemming om afwijking van een unaniem advies op zijn minst duidelijk te motiveren? De nadere verduidelijking van het begrip begroting had deze leden van hun bezwaren tegen een dergelijke verplichting niet afgebracht. Naast het feit dat een verplichting tot informatie over als zodanig niet verplichte gegevens in het algemeen ongewenst is, hechtten deze leden aan het argument van de SER, dat wetenschap en techniek nog onvoldoende ontwikkeld zijn om aan prospectieve informatie op cijfermatige basis voldoende waarde te kunnen hechten. Bovendien zal de noodzakelijke geheimhouding van dit soort gegevens grote moeilijkheden opleveren. Zij zouden de Regering dan ook in overweging willen geven het verstrekken van een begroting alsnog tot niet-commerciële instellingen te beperken.

Artikel 37

Naar aanleiding van het bij dit artikel op de opmerkingen van de C.P.N.-leden gegeven antwoord wilden deze leden slechts naar voren brengen dat het functioneren van de bedrijfscommissie gezien moet worden tegen de achtergrond van de opzet van de ondernemingsraad, welke gericht is op klassensamenwerking.

Artikel 39

De leden van de fracties van K.V.P., A.R.P. en C.H.U. merkten op dat hun bezwaren tegen het voorgestelde in dit artikel onverkort blijven bestaan.

Hoewel de leden van de V.V.D.-fractie begrip hadden voor de overweging, dat de taak van de bedrijfscommissie na invoering van de voorgestelde wijzigingen niet onbelangrijk zal worden verzwaaard, bleven zij toch bezwaar houden tegen de voorgestelde regeling, waarbij een voorzitter van buiten met stemrecht in feite alle belangrijke geschilpunten met zijn persoonlijke stem kan beslissen. Is het juist dat van de huidige *mogelijkheid* tot benoeming van een dergelijke voorzitter nog nergens gebruik is gemaakt? Deze leden zagen hierin een aanwijzing, dat de voorgestelde regeling in de praktijk wel eens tot meer problemen dan tot verbeteringen zou kunnen leiden.

De voorzitter van de commissie,
Hermsen

De griffier van de commissie,
Elkerbout